

Idee tehnică românească - prioritate mondială ?

La începutul anului 1940 a fost inventată în România o armă de luptă cu totul nouă și extraordinar de eficientă, întemeiată pe o nouă viziune asupra balisticii, apărută în gândirea militară românească în preajma celui de-al doilea război mondial. Această viziune zguduia din temelii balistica tradițională, care, sub o formă sau alta, dăinuia de milenii, și punea bazele balisticii moderne, prevenind schimbări importante nu numai în gândirea militară, dar și în alte domenii. Iată de ce în prezent nu atât aspectul militar ne reține atenția (descoperirea de acum patru decenii a devenit azi loc comun, soartă împărtășită de cele mai ilustre invenții), cât stabilirea unei priorități românești până azi total necunoscute. Este vorba de „torpila terestră dirijată”, poate primul sau, în orice caz, unul din primele proiectile teleghidate din lume.

Această nouă armă avea un caracter absolut defensiv, fiind o armă antitanic prin excelență, și a fost concepută de generalul maior (r) Ion Eremia în 1940 (atunci era căpitan la geniu) într-un moment dramatic al istoriei României, când tancurile hitleriste, după ce se întinseseră ca o pecingine pe aproape întreaga Europă, aveau curind să impună smulgerea părții de nord a Transilvaniei. Ion Eremia pornea de la o concepție cu totul nouă, aceea a proiectilului autonom, mai corect zis, a explozibilului auto-mobil, îmbinată cu ideea minurii și dirijării de la distanță. Astfel se ajungea la un nou principiu balistic, la explozibilul auto-mobil dirijat.

Evident, principiul controlului proiectilului după pornirea spre țintă venea în contradicție cu balistica veche, deci cu axioma că proiectilul o dată lansat scapă de sub controlul omului. Noua concepție conducea la crearea proiectilului care fugărește tancul și omenii de însoțire, sărind în aer odată cu el. Să nu uităm că această idee, azi banală, părea acum patru decenii de-a dreptul fabuloasă, evocând o săgeată care hătăiește și răpune, până la urmă, fiara sau un gionț ce urmărește ca o umbră viantul și apoi îl doboară.

ÎN ISTORIA BALISTICII, O PAGINĂ NOUĂ

Ion Eremia a descoperit acest principiu după ani de studii și meditații și după o severă analiză critică a balisticii întemeiate pe ceea ce el numea „fetisismul săgeții”, într-un articol chiar cu acest titlu, respins cu indignare în 1940 de redacția revistei „România Militară”. Manuscrisul îl păstrează și azi... În articol se arată că întreaga gândire tehnică și strategică generată de proiectil a dat naștere la o familie de arme care duce de la săgeată, catapultă, arcebușă și bombardă la pușca și tunul secolului XX. Or, toate acestea nu sînt altceva decît arcuri cu săgeți, desigur enorm perfecționate, dar în esență tot arme lansatoare de proiectile ce scapă de sub control de îndată ce au pornit spre țintă. Epoca mașinismului - argumenta autorul - ne-a adus vehiculul auto-mobil, deci cu mișcare proprie și un mare grad de autonomie; ar fi fost firesc deci ca el să ne aducă și arma cu mișcare proprie, proiectilul autonom. Din păcate, datorită fetisismului săgeții, care a dominat de atîta amar de vreme gândirea militară, acest lucru nu s-a întimplat pînă acum. „Așa stînd lucrurile - conchidea autorul - credem că este momentul de a se trece de la proiectilul clasic la proiectilul modern, la proiectilul cu mișcare proprie, autonom și în același timp manevrabil, la proiectilul dirijat”. Aceasta în 1940!

Așadar, inventatorul „torpilei terestre dirijate” a ajuns la forma ei definitivă din punct de vedere conceptual și tehnic la începutul anului 1940, în clipe de grea cumpănă pentru patrie, cînd, ca ofițer român și ca membru al unei familii cu veche tradiție muncitorească și cu atitudine antifascistă, asista plin de revoltă la invadarea majorității statelor europene de tancurile hitleriste și la „parafarea” de diviziile „Panzer” a infamului dictat de la Viena.

O mică digresiune. Este fascinantă personalitatea acestui ofițer patriot. Tatăl său, Ștefan, a participat la întemeierea Partidului Comunist Român; apoi, ca muncitor în portul Constanța, și-a găsit o moarte eroică în flăcări. Iată ce scria în luna 1927 ziarul „Dobrogea Jună”, anunțînd „marele incendiu din port” în imediata apropiere a depozitelor de carburant, și moartea șefului mecanic Ștefan Eremia: „Prin viltoria de flăcări, eroul s-a strecurat în clădirea cuprinsă de foc și a închis vanele. Sacrificiul vieții lui a salvat portul și o parte din oraș de la o nimicire sigură”. De pe urma mecanicului comunist au rămas nouă copii, iar dintre aceștia Ion Eremia a devenit ofițer. Originea muncitorească și convingerile antifasciste i-au determinat cursul vieții: în anii celui de-al doilea război mondial a făcut parte din grupul de ofițeri patrioți care au participat la pregătirea și declanșarea insurecției armate în Dobrogea, în august 1944. După Eliberare a rămas ofițer activ și a ocupat funcții de mare răspundere în Ministerul Forțelor Armate.

Să revenim însă la invenția care face obiectul articolului. Fiind ofițer genist și dispunînd de pregătirea politehnică necesară, căpitanul Ion Eremia și-a întocmit singur întreaga documentație privind „torpila terestră dirijată”: memoriul tehnic, calcule, desene, planșe cotate.

— Intreaga documentație - ne spune - a fost alcătuită în două exemplare:

doar unul dactilografiat (așa cerea reglamentul), destinat Ministerului Inzestrării Armatei, și altul scris cu mina proprie, pentru a rămîne drept copie la dosar. După cum se va vedea, ea va juca un rol important.

— Foarte pe scurt, ce conținea această documentație ?

— În capitolele „Principii de construcție” și „Descriere generală” se preciza că „torpila terestră dirijată este un vehicul de 60 cm lungime, 35 cm lățime și 25 cm înălțime, de formă tronconică (profil aerodinamic), cu tracțiune pe șenile. Este încărcat cu 10 kg explozibil, din care 2 kg pot fi material incendiar, și este mișcat și dirijat electric de la distanță”. Ca aspect general „seamăna cu un tanc în miniatură”. Se dădeau, firește, toate detaliile tehnice, pe vreo 20 de pagini, plus desene, planșe etc.

— Ce a urmat ?

— Eram pe atunci ofițer cifrator al comandamentului diviziei I blindate. M-am adresat șefului de stat-major și comandantului diviziei, în vederea încuștinării Ministerului Inzestrării Armatei și construirii prototipului. Din prudență, celor doi ofițeri le-am prezentat numai memoriul tehnic, fără calcule, desene și planșe. La 15 martie 1941, cu raportul nr. 77, am înaintat statului-major al diviziei memoriul tehnic, rugînd să fie transmis ministerului. La 21 martie 1941, șeful de stat-major al diviziei a trimis

presa hitleristă și referiri zornăitoare la „arme germane cu efect extraordinar”, „invenții germane geniale”, „arme secrete germane din domeniul fabulosului” etc. pîrtind numele generic de Goliath. Se publicau și fotografiile, care infățișau minitancul teleghidat Goliath în repaus și în acțiune. Dimensiunile și principiile de manevră erau practic identice cu celea ale invenției din 1940! Astfel, „Berliner Illustrierte” din 24 martie 1944 caracteriza pe Goliath drept un tanc în miniatură încărcat cu explozibil, condus prin telecomandă și folosit chiar împotriva celor mai grele care de luptă. Semăna izbitor cu „torpila terestră dirijată”, doar că era un pic mai mare și avea un dispozitiv de teleghidare îmbunătățit, întrucît folosea rețea electronică și nu electrică.

— După cum era firesc - își aminteste generalul Eremia - după lectura ziarului m-a tulburat gîndul că invenția predata cu trei ani în urmă Ministerului Inzestrării fusese înstrăinată, pe căi legale sau ilegale. De aceea m-am adresat în scris comandamentului diviziei 9 infanterie. După ce subliniam că „nu poate fi o simplă coincidență între ceea ce subsemnatul am imaginat acum patru ani și ceea ce armata germană a construit azi, deoarece există o asemănare izbitoră”, rugam să se cerceteze „prin ce mijloace planurile unei construcții care privea statul și armata română au ajuns în mina altui stat”.

Ministerului Inzestrării și diviziei I blindate, rezultatul a fost practic nul. Într-un dosar-mamut al diviziei a găsit doar ordinul din aprilie 1941 al ministerului prin care se cerea prezentarea inventaturii la București împreună cu documentația tehnică a „torpilei terestre dirijate”. Atît !

Ion Eremia și-a adus atunci aminte de ancheta întreprinsă de Ministerul Inzestrării în 1944. Oare va afla cheia misterului în dosarul de anchetă ? A început să scoatească înfrigurat dosarele pe anul 1944 ale ministerului, și de astă dată a fost mai norocos, găsind circa 40 de acte oficiale privind ancheta contrainformativă.

— Spațiul nu-mi permite - arată interlocutorul nostru - decît să spiculesc din texte. La începutul anchetei, care a durat un an întreg, șeful serviciului de informații al ministerului înclina să refuze ideea unei simple coincidențe. Astfel, în referatul nr. 510 279 din 29 aprilie 1944, el conchidea că „asemănarea este izbitoră”. Cu toate acestea, probitatea îl obliga să releve superioritatea dispozitivului de telecomandă folosit de Goliath. În același timp, admitea ca posibilă ipoteza înstrăinării invenției românești, dar nu putea lua o poziție clară înainte ca „Ministerul, folosind investigațiile făcute de agenți speciali trimiși la uzinele constructoare germane să afle adevărul”.

În referatul de la sfîrșitul anchetei, purtînd nr. 560 203 din 22 martie 1945, șeful serviciului de informații admitea însă că ar putea fi vorba de o „simplă coincidență”, ipoteză pe care nu o respingea pentru motivul că, în compararea armelor respective, nu avea alt criteriu decît declarațiile verbale ale membrilor comisiei care examinaseră cu trei ani înainte invenția. Aceasta deoarece în (1944-1945) DUPĂ APROAPE UN AN DE SCOTOCIRE A ARHIVEI EVACUATE, TIMP ÎN CARE S-AU DESIGILAT, CONTROLAT ȘI RESIGILAT DE NENUMĂRATE ORI LAZILE CU DOSARE, S-A CONSTATAT CĂ DOSARUL NR. 151 AL DIRECȚIEI TEHNICE DIN MINISTER, UNDE SE AFLAU TOATE DOCUMENTELE PRIVIND „TORPILA TERESTRĂ DIRIJATĂ”, DISPĂRUSE FĂRĂ URME. DOAR ACEST DOSAR ! Prima lovitură de deart.

— Am căutat totuși documentele în cauză - spune generalul Eremia. În Arhiva centrală a armatei am examinat dosarul cu invenții pe anul 1941, dosar și el dat dispărut în timpul războiului, apoi regăsit. Dar... altă lovitură de teatru: dosarul cu pricina conținea toate invențiile din 1941 CU O SINGURĂ EXCEPȚIE: DOCUMENTAȚIA TEHNICĂ A „TORPILEI TERESTRE DIRIJATE” ȘI CORESPONDENȚA AFERENTĂ... Cine le smulsesse și în folosul cui ?

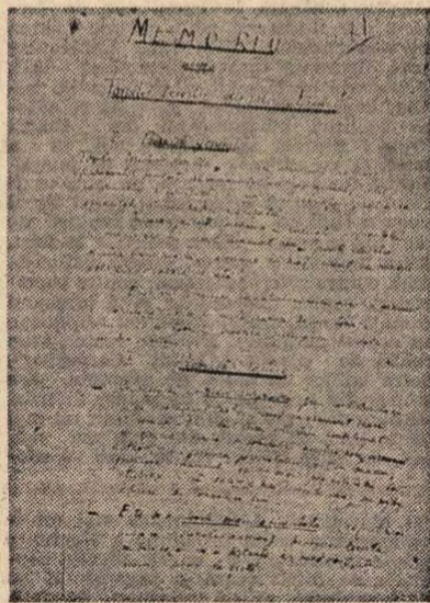
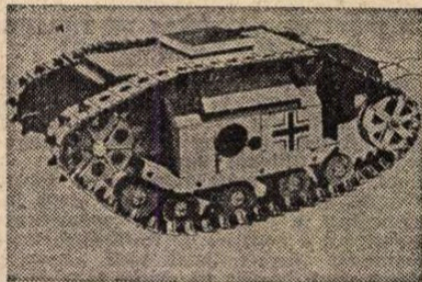
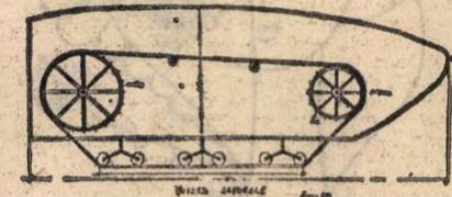
ISTORICII MILITARI AU CUVINTUL !

Omul pentru care paternitatea românească a proiectilului teleghidat era o realitate trăită nu s-a lăsat înfrînt de nenoroc. Avînd prilejul fericit de a prezenta întreaga chestiune unei personalități din cadrele conducătoare ale armatei, un distins ofițer și prețuit istoric militar, acesta l-a spus: „Crestințuna expusă de dv., atît de interesantă și de îmbucurătoare pentru cititorii militari și nemilitari din țara noastră, ar putea fi dată publicității fie și numai pe baza dovezilor ce le-ați strîns pînă acum. Mă gîndesc însă la cititorii din alte țări... Vă sfătuiesc să stăruiti în căutarea documentelor originale”.

Incurajat de aceste cuvinte, inventatorul și-a reluat cercetările la Arhiva centrală a armatei. Întrucît memoriul original dispăruse, nu-i rămînea decît o cale: regăsirea copiei, din 1941, rămasă la divizia I blindată. Cum documentele privind „torpila terestră dirijată” fuseseră întocmite înainte de aprilie 1941, ele fuseseră probabil îndosariate la brigada I motomecanizată. Raționamentul s-a dovedit just:

— Am găsit dosarul, care se încheia cu lucrarea denumită în fișier „Torpila terestră dirijată Eremia”. Cînd am răsfoit-o, după patru decenii, mi-am dat seama că în în mînă o comoară documentară: era chiar acel memoriu scris de mina proprie, 23 pagini de text și calcule, plus 13 desene cotate și trei planșe. La toate acestea se adăugau o serie de ordine și rapoarte originale în legătură cu invenția, date și parafate. Proba a fost făcută.

— Desigur, cum spuneai și dv., e greu, dacă nu imposibil la ora actuală să reconstituim traiectoria dosarului original dispărut. Nu putem avansa decît presupunerea rezonabilă că a fost însuși tocmai de aceli care aveau cel mai mare interes să o facă. După cum învederează și fotografiile alăturate, între invenția dv. și Goliath există tulburătoare asemănări de concepție, dimensiuni etc. Bineînțeles, doar studiul arhivelor străine ar putea eventual elucida problema pînă la capăt. (Spunem „eventual”, pentru că nu toate episoadele războiului secret lasă urme în arhive... Istoricii militari au cuvîntul ! Dar chiar dacă admitem că ideea „plutea în aer” și că, așa cum se întimplă adesea în istoria tehnicii, aceeași rezolvare a putut fi găsită independent de mai mulți cercetători, documentele scoase acum la iveală indică fără putință de tăgădat preocupări românești de pionierat în domeniul teleghidării - ale cărei aplicații depășesc azi cu mult sfera pur militară - și poate chiar o prioritate românească de auzvergură.

Aceeași concepție, aceleași dimensiuni, aceleași principii de manevră

Ministerului Inzestrării Armatei, cu adresa nr. 675, raportul împreună cu memoriul tehnic. La 10 aprilie 1941, de la minister a parvenit diviziei ordinul nr. 8 629 semnat de generalul V. Negreș, prin care se cerea să se pună în vedere inventaturii să se prezinte cu întreaga documentație la minister în ziua de 15 aprilie 1941, ora 9.

— Copia acestei corespondențe ca și a tuturor celorlalte documente interesînd problema - extrase din Arhiva centrală a armatei și care ajută la stabilirea cronologiei - o avem, dealtfel, la redacție. Cum s-au desfășurat mai departe lucrurile ?

— Am plecat spre București din Tirgoviște unde se afla atunci comandamentul diviziei. La minister m-am prezentat în fața unei comisii. După ce am susținut proiectul și am răspuns la întrebări, am subliniat că la proiectarea am avut în vedere posibilitățile industriei noastre, care nu fabrica decît relee electrice. Comisia mi-a cerut să predau documentația tehnică și să mă întorc la unitate, unde se va primi răspunsul. Cînd a început războiul și am fost mutat în zona interioară, în Dobrogea, unde am rămas pînă în august 1944. De soarta invenției nu am mai aflat. Iată însă că...

GOLIATH

Peste trei ani au început să curgă vești despre o armă străină care părea să fie sora geamană cu aceea pe care Ion Eremia o prezentase în primăvara anului 1941 Ministerului Inzestrării. Autorul arată:

În presa românească au apărut în martie 1944, una după alta, reproduceri din

Reclamația a fost înaintată Ministerului Inzestrării Armatei, unde a declanșat o adevărată furtună. S-a ordonat o anchetă cu caracter contrainformativ, al cărei rezultat reclamantul l-a așteptat cu nerăbdare și cu sufletul îndoit. Frîmțarea sa a sporit și mai mult după ce hitleristii au bombardat Londra, la 13 iunie 1944, cu o nouă armă secretă, V-1, un avion telecomandat încărcat cu explozibil. Dar chiar făcînd abstracție de rachetele teleghidate (care își au o istorie a lor și se încadrează într-un context mult mai larg) rămînea asemănarea de concepție și constructivă între „torpila terestră” și Goliath. De aceea Ion Eremia aștepta cu nerăbdare rezultatul anchetei contrainformativă. Dar a urmat 23 August și plecarea diviziei sale pe frontul antihitlerist, iar rezultatul nu a mai sosit...

PE URMELE DOCUMENTELOR DISPARUTE

După terminarea războiului și întoarcerea de pe front, pe inventator nu-l mai interesa, firește, ancheta pe care o provocase și nici să știe dacă totul nu fusese decît o coincidență, ci doar să demonstreze prioritatea românească a proiectilului teleghidat. Dar importante sarcini primite în conducerea Ministerului Forțelor Armate nu i-au lăsat răgazul unor minuțioase cercetări de arhivă, pe care le-a putut duce la capăt abia după pensionare. Credea că va fi un lucru simplu, dar surprizele s-au ținut lanț.

După ce a studiat la Biblioteca Academiei presa din timpul războiului, a trecut la cercetarea Arhivelor centrale a armatei. Dar, dezamăgire ! După răsfoirea a sute de dosare și a mii de pagini aparținînd